

BÁTONYI PÁL

A Wattay család Dunakeszit birtokló tagjai

3. rész Felsővattai Wattay III. Pál és testvérei

Felsővattai Wattay János halála (1723) után lányai Anna, Kántor Istvánné, majd Okolicsányi Mátyásné és Judit, Soós Ferencné, valamint fiai III. Pál és II. János örökölte az 1701-ben kötött szerződés alapján a család birtokainak felét. A korábban elhunyt lányának, Katalinnak, Petrovay Lászlónénak nem voltak utódai. Az örökösök közül csak az első feleségétől született Anna volt ekkor nagykorú. Wattay János második felesége, Zolnay Judit hamarosan férjhez ment Gyürky Istvánhoz, aki ezután kezelte a családi birtokokat.

Grassalkovich Antal megpróbálta megszerezni a Pest városa körüli birtokokat, így Dunakeszit is. Először királyi vizsgálat ürügyén, majd a gyámapa segítségével akarta terveit végrehajtani.

A felnövő gyerekek közül Wattay III. Pál a Pest-Pilis-Solt vármegyei, míg II. János a Nógrád vármegyei birtokokat felügyelte. III. Pál feleségül vette Szemere Klárát, a házasságból négy fiú (József, György, Miklós, Károly) és két lány (Judit, Szatmáry Miklósné és Teréz, Vajda Istvánné) születése ismert. II János Szemere Krisztinát, majd első felesége elhunyt után Gyürky Máriát vette feleségül. A két házasságból két fiú (IV. Pál, III. János) és három lány (Borbála, Fáy Zsigmondné, Kata, Vay Istvánné és Krisztina, Darvas Ferencné) születése ismert.

1731-ben a Habsburg ügynök és a mostohaapa között egység létesült a Bács vármegyei birtokok átadásáról és a Pest környéki birtokok cseréjéről. 1732. jún. 14-én Losoncról Róth Ádámnak írt levelében közli Okolicsányi Mátyás, hogy Wattay Anna 14 évi házasság után meghalt. A legidősebb testvér halála után egy fiú és két lány örökös maradt árván. A másik lánynak, Juditnak - aki az Abaúj vármegyei Nádas faluban lakott - három fiú leszármazottja ismert. 1733. március 9-én Pest vármegye beiktatta Grassalkovichot a Wattay birtokokba.

1747-ben Grassalkovich megvette Wattay Farkastól (István ágából való) Dunakeszi negyedét, és kitiltotta a faluból a Wattayakat. III.Pált még 1747. május 6-án írt levelében is megfenyegette.

A jelentősen megnőtt létszámú örökösök érdekeinek képviseletére megalakult a Familia Wattayanae közbirtokos társaság, melynek első igazgatója (Director) III. Pál lett.

III. Pál 1750 és 1773 között építette fel barokk stílusban a pomázi kastélyt, melyet a család új központjaként terveztetett. A földszintes, árkádos, manzárdtetős épület oromzatán a rokokó kőfaragvány a kastély építőjének címerét mutatja. A kastély dombjáról gyönyörű kilátás nyílik Szentendre, a Szentendrei-sziget és Dunakeszi-Fót irányába. Itt volt a család Pomáz és Kiskőrös közötti birtokainak központja. A kastély kétszintes pincéjéhez több mint száz méteres, szekérrel is járható alagútrendszer vezetett. A kastély saját forrással és - tekintettel a protestánsokkal szemben nem túl barátságos Habsburg uralomra - menekülő útvonallal is rendelkezett. A kastély mellett jelentős számú és nagyságú istálló, karám és pajta is volt. A címerrel együtt látható a család jelmondata „IUNCTA VIS FORTIOR”, azaz EGYSEGBEN AZ ERŐ. A későbbiekben

a családba benősült Telekieké lett a kastély, akik eklektikus stílusban részben átépítették, és 1944-ig használták, de négy szoba továbbra is a Wattayak rendelkezésére állt. A gróf széki Teleki címer a kastély hátsó bejárata felett található. A Wattayak a kastély átadása után a kastélytól nem messze felépített „kis kastélyba” költöztek át. A kastély jelenleg a pomázi önkormányzat kezelésében van, és Teleki-Wattay-kastély vagy Magyar Kóruskastély néven bentlakásos rendezvényközpontként és zeneművészeti szakmai bázisként működik. A kastélyban megtekinthető a Wattay családról szóló állandó kiállítás.

A pomázi kastély napjainkban

A kastélyon lévő Wattay címer

1761-ben a cserebirtokként kapott területekre III. Pál lakosságot szervez, így Bars és Hont vármegyéből kisnemeseket telepített Áporka pusztára.

III. Pál jelentős figyelmet fordított arra, hogy a birtokain élők a magyar törvényeket betartsák és ugyanakkor más nemzetiségeket tiszteletbe tartsanak, ennek során a falvaikban többféle nemzetiségű (magyar, német, szerb, szlovák) lakosság települt. Nagy gondot fordított a vallás szabadságra, amit a felépített római katolikus és ortodox keresztény templomok bizonyítanak, ugyanakkor protestáns templomok építését a Habsburg uralkodók megtiltották. III. Pál aktívan részt vett az evangélikusok jogait igénylő szervezkedésekben. 1773. október 11-én Wattay III. Pál egy küldöttség tagjaként Bécsben Mária Terézia királynő elé terjeszti az ágostoni evangélikusok bugyi konferencia végzését. A felterjesztett anyagot csak a helvét vallásúakkal együtt vizsgálták, de érdemi intézkedést a királynő haláláig, 1780-ig nem hoztak. 1774-ben III. Pál református küldöttként szerepel.

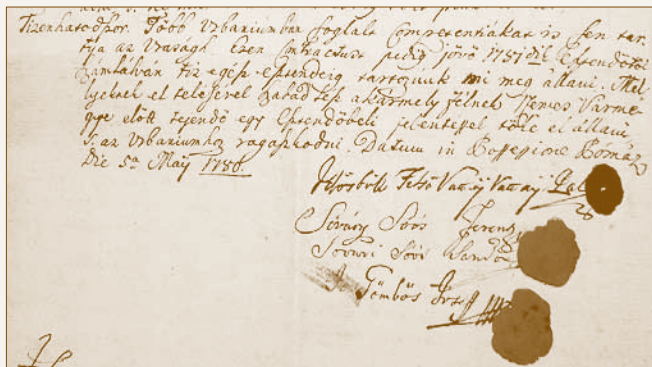
Természetesen amíg gróf Grassalkovich I. Antal élt, nem mertek vele szemben pert indítani, mert magas udvari és kormányzati pozíciója miatt minden eszközt igénybe vehetett céljai elérésére. Wattay III. Pál – rokonai jogfenn tartójaként is – 1774-ben indította I. Antal özvegye és fia, herceg Grassalkovich II. Antal ellen a négy rendbeli pert birtokaikért. Egyet a Gubacsi sziget, másikat Soroksár bevallásának érvénytelenítésére, a harmadikat a gyámnyák által tett sérelmes csere, a negyediket Dunakeszi helység és más jószágok iránt Wattay Farkas által, Grassalkovich Antal részére tett bevallásának érvénytelenítésére. A perek során bebizonyosodott, hogy a Wattay családnak igaza van, de a Grassalkovich hercegek mindig fellebezhettek, így végleges ítélet nem született. Bár a Grassalkovichok fiú ágon kihaltak, a lány ágak elérték, hogy a Bach-korszakban töröljék a pereket, és azonnal eladták az érintett területeket, így Dunakeszit is.

Wattay Pál, úgy is, mint többi rokonai jogfenn tartója által, Herceg Grassalkovich Antal ellen Cserének sérelemböli érvénytelenítésére, 1774-ben indított és jelenleg végkép elítélendő

Táblai-pernek állása.

Ismertető a Wattay III. Pál által indított perekről 1846

A Wattay család birtokainak kezeléséről, a jobbágyok, telepesek kötelezettségeiről, felelősségeiről, illetve jogai-

A pomázi contractus földbirtokos aláírói 1780. május 5.

ról, járandóságairól írásos contractusokat készítettek. A földbirtokosok ezt aláírásukkal és pecsétjükkel látták el, míg a másik fél a nevek mellé irt kézjegyekkel és a bíró pecsétjével hitelesítette.

A III. Pálról készült festmény jelenleg is a pomázi kastélyban tekinthető meg. A festmény felirata: „Paulus III. Wattay filius Joannis ex Juditha Zolnaj posteridri Consorte filii Pauli I. Wattay de Felső Vatta ex Anna filia Pauli Bornemisza Bolgár de Buda ex Chatarina Toldy progenitus natus Anno 1718 Denatus Anno 1785 Die 25 Februarii Inclitae Familia Wattayanae Director, et Castelli Pomáziensis Fundator”. Szabad fordításban: Wattay III. Pál, János és felesége Zolnaj Judit fia, unokája felsővattai Wattay I. Pálnak és budai Bornemisza Bolgár Pál és Toldy Katalin lányának Annának, született 1718-ban, elhunyt 1785. február 25-én, a jeles Wattay Famíliá közbirtokosság igazgatója, és a pomázi kastély építtetője volt.

Wattay III. Pál, a pomázi kastély építtetője

A Wattay család I. Jánostól származó ága nagyon népes volt, így egyre kevesebb jutott a Grassalkovichok által megcsonkított maradék birtok jövedelméből a leszármazottaknak. III. Pál része még 1/8-ad volt, a gyerekei már csak 1/48, unokái pedig 1/144 részt örököltek. Ezért a család nagyon pontos nyilvántartást vezetett a családtagokról. Természetesen a birtokok jövedelmét is évente összegezték, és az elosztandó összeget ennek a nyilvántartásnak megfelelően kapták meg a családtagok. A családtagoknak csak III. Pál halála után volt engedélye protestáns templomok építésére (Pomáz, Kiskörös) és a pesti Deák téri evangélikus templom építésének segítésére 30 ezer téglával.